

УКРАЇНА

(19) UA (11) 87539 (13) C2
(51) МПК
G09B 23/16 (2006.01)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА ВІНАХІД

(54) УСТАНОВКА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З ВИВЧЕННЯ ТЕРМОДИНАМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

1

2

(21) а200706593

(22) 12.06.2007

(24) 27.07.2009

(46) 27.07.2009, Бюл.№ 14, 2009 р.

(72) ПАВЛЮК ВАДИМ АНТОНОВИЧ, САЛЬНИКОВ
ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ

(73) ХАРКІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ КІЇВСЬКОГО НАЦІО-
НАЛЬНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

(56) SU 855461, G01N 25/02, 15.08.1981

US 4671099, G01N 9/00, 09.06.1987

SU 571673, F24F 11/00, G05D 22/02, 07.10.1977

SU 453679, G05D 22/02, 30.01.1975

SU 1693624, G09B 23/12, 23.11.1991

SU 1767407, G01N 27/22, 07.10.1992

SU 263939, G01L 13/00, G01N 7/00, 08.06.1970

SU 485370, G01N 25/18, 19.12.1975

SU 241750, G01L 13/00, G01N 7/00, 29.09.1969

Загальна фізика: Лабораторний практикум /Під
ред. І. Т. Горбачука. - К.: Вища школа, 1992. - 509
с.

(57) Установа для проведення лабораторних ро-
біт щодо вивчення термодинамічних процесів, яка
складається з камери з повітрям, об'єм якої можна
змінювати, джерела теплоти, манометра, термо-
метра, яка відрізняється тим, що додатково має
електричний блок з групами подільників на постій-
них і перемінних резисторах, за допомогою яких
формується набір напруг, що пропорційні величи-
нам температури, об'єму та тиску основних термо-
динамічних процесів, які подаються на відповідні
електричні вимірювальні прилади через багатопо-
зиційні, багатонаправлені перемикачі.

Винахід належить до навчальних приладів і
може застосовуватись для проведення лаборато-
рних робіт з фізики та теплотехніки.

Прототипом винаходу є установа [Загальна
фізика: Лабораторний практикум, під ред. І.Т. Гор-
бачука. - К.: Вища школа, 1992. - 509с.], яка скла-
дається з пристроїв: камери з повітрям, об'єм якої
можна змінювати, джерела теплоти та вимірюва-
льних приладів (термометр, манометр, вимірювач
зміни об'єму повітря в камері при ізобарному про-
цесі).

Недоліками установки є низька інформативна
спроможність, малий динамічний діапазон змін
величин параметрів, відсутність інформації про
кількість теплоти, що підводиться, відсутність мо-
жливості відведення теплоти, великий час на ви-
конання вимірювань при зміні станів системи.

В основу винаходу покладено завдання усуну-
ти вказані недоліки.

Поставлене завдання вирішується тим, що
прилади виконані як макет, в якому камера пред-
ставлена як циліндр з рухомим поршнем, присутнє
джерело теплоти, манометр, термометр, а пара-
метри (тиск, об'єм, температура) основних термо-
динамічних процесів системи формуються елек-
тричним блоком у вигляді пропорційних напруг, які
вимірюються електричними приладами.

Напруги створюються за допомоги подільників
на постійних резисторах та потенціометрах, на які
подається напруга з джерела живлення. Одна гру-
па подільників формує набір напруг, що визначає
величини одного параметру при різних станах
термодинамічної системи. Кожен тип параметру
при кожному типі термодинамічного процесу фор-
мується окремою групою подільників. Величини
параметрів одержані шляхом розрахунку за відпо-
відними формулами.

Кількість станів системи та відповідна кількість
подільників в групах визначається кількістю точок
вимірювань, необхідних для побудови p-v-діограм
процесів.

Схема електричного блоку приведена на Фіг. 1

В блоці використана низка груп подільників
напруг (ГПН), які визначають:

- ГПН Q - кількість теплоти Q, що підводиться
чи відводиться для зміни стану системи в ізохор-
ному та ізобарному процесах;

- ГПН P_v, ГПН T_v - тиск P_v, температуру T_v в ізо-
хорному процесі;

- ГПН V_p, ГПН T_p - об'єм V_p, температуру T_p в
ізобарному процесі;

- ГПН V_p, ГПН Q_v - об'єм V в адіабатному, ізоте-
рмічному і політропному процесах;

(13) C2

(11) 87539

(19) UA

- ГПНР_Т - тиск P_T , кількість теплоти Q_T , що підводиться чи відводиться в ізотермічному процесі;
- ГПНР_п, ГПНТ_п, ГПНQ_п - тиск P_p , температуру T_p , кількість теплоти Q_p , що підводиться чи відводиться в політропному процесі;
- ГПНР_q, ГПНТ_q - тиск P_q , температуру T_q в адіабатному процесі.

Крім того, є окремі подільники напруг (ПН), які визначають:

- ПН V_v - об'єм V_v в ізохорному процесі;
- ПН P_p - тиск P_p в ізобарному процесі;
- ПН T_T - температуру T_T в ізотермічному процесі.

Величини параметрів V_v , P_p , T_T приймаються як початкові для всіх типів процесів.

Зміна стану системи в ізохорному і ізобарному процесах при підведенні чи відведенні теплоти проводиться послідовним переключенням перемикача "Теплота". При переключеннях за рухом годинникової стрілки теплота підводиться, проти руху годинникової стрілки - відводиться.

Зміна стану системи в адіабатному, ізотермічному і політропному процесах проводиться перемикачем "Об'єм", переключенням якого зменшується чи збільшується об'єм робочого тіла в цих процесах, а в ізотермічному і політропному процесах ще і відповідно відводять чи підводять теплоту.

Встановлення типу термодинамічного процесу при проведенні лабораторної роботи проводиться за допомоги перемикача "Вибір типу ТДП", який має п'ять позицій з назвою "Повна термоізоляція", "Стопоріння поршню", "Постійне навантаження поршню", "Підтримання постійної температури", "Часткове зняття термоізоляції". У першій позиції перемикача встановлюється адіабатний процес, в другій - ізохорний, в третій - ізобарний, в четвертій - ізотермічний, в п'ятій - політропний.

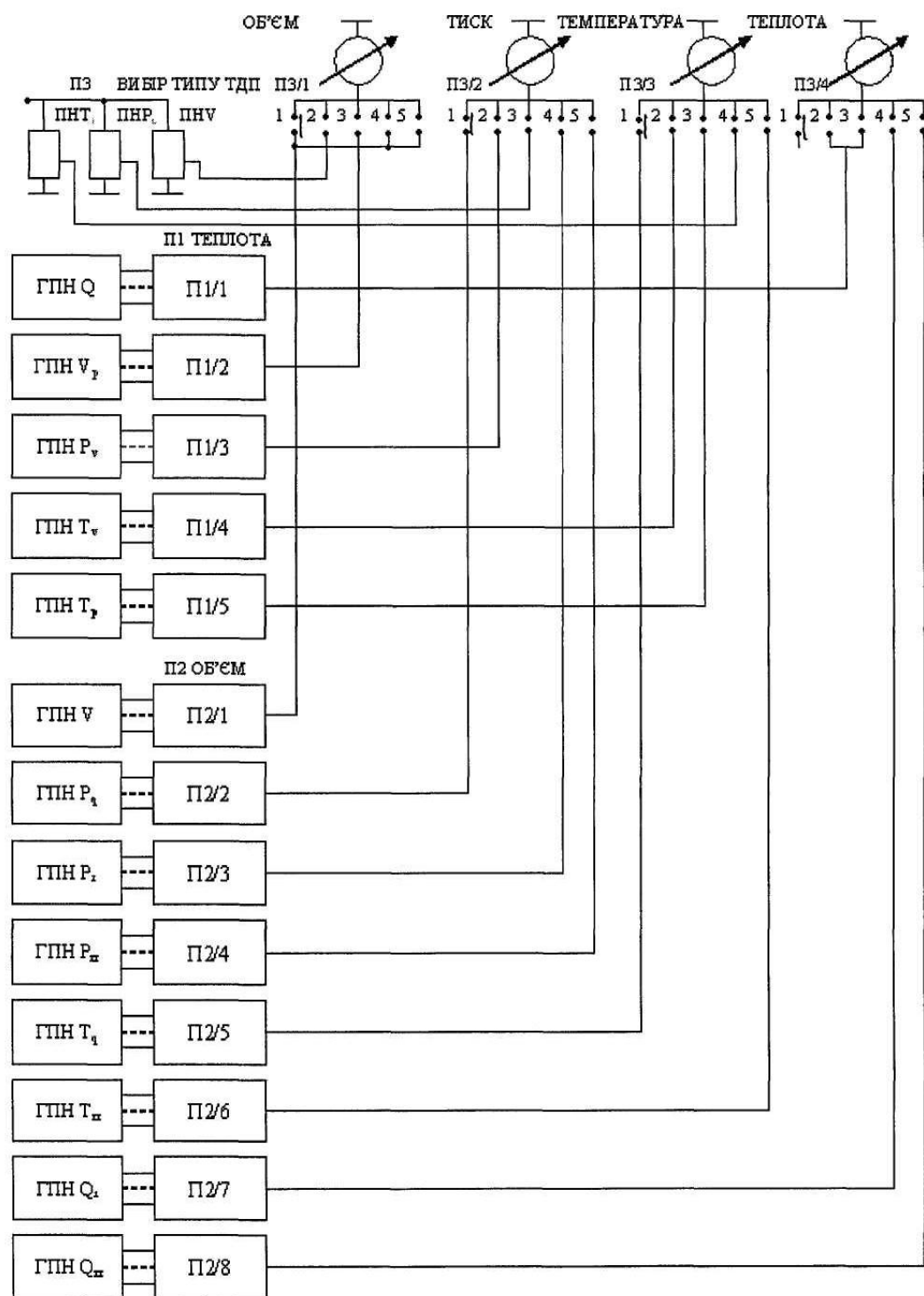
Кожний подільник групи електрично пов'язаний з відповідним контактом групи контактів перемикача, що комутуються в одному напрямку (на один вихідний контакт). Групи подільників ГПНQ, ГПНР_v, ГПНТ_p електрично пов'язані з платами відповідно П1/1, П1/2, П1/3, П1/4, П1/5 перемикача "Теплота". Групи подільників ГПН V_v , ГПНР_q, ГПНР_Т, ГПНР_п, ГПНТ_q, ГПНТ_п, ГПНQ_Т, ГПНQ_п електрично пов'язані з платами відповідно П2/1, П2/2, П2/3, П2/4, П2/5, П2/6, П2/7, П2/8 перемикача "Об'єм".

Вихідні контакти цих плат, на які поступають напруги, що визначають величини параметрів одного типу, електрично пов'язані з відповідними контактами однієї плати, які комутуються в одному напрямку, перемикача "Вибір типу ТДП". Перемикач має чотири напрямки комутації, його вихідні контакти електрично пов'язані з чотирма електричними приладами, які вимірюють напруги, що визначають відповідно об'єм, тиск, температуру і теплоту.

При проведенні лабораторної роботи на макеті проводяться необхідні підключення для вимірювань та маніпуляції для встановлення типу термодинамічного процесу: стопоріння поршню, навантаження поршню постійним вантажем, включення автоматичного регулювання температури, зняття частини термоізоляції. Ці маніпуляції дублюються на електричному блоці.

У блоці використано комплектувальні елементи та електричні прилади широкого застосування. Необхідна кількість позицій переключення і напрямків комутації може бути забезпечена застосуванням декількох перемикачів.

Зразок установки виготовлений і використовується в навчальному процесі у Харківському торговельно-економічному інституті Київського національного торговельно-економічного університету.

Фиг. 1